

Den barmhjertige samaritaner

13. s. e. trinitatis 2007

„En mand var på vej fra Jerusalem til Jeriko, og han faldt i hænderne på røvere. De trak tøjet af ham og slog ham; så gik de og lod ham ligge halvdød.“ – Mere får vi ikke at vide om selve overfaldet. For det er ikke røverne og deres ugerning, fortællingen handler om, men hvad der sker sidenhen.

Vi kender jo fortællingen. Eller lignelsen, som det jo er. Lignelsen om den barmhjertige samaritaner er vel den berømteste af alle Jesu lignelser. Den er mægtig godt fortalt. Billederne er tegnet med enkle streger og står meget klart.

Vi ser for os præsten komme forbi på stedet, hvor overfaldet har fundet sted. Han ser den overfaldne mand, men skynder sig at lade, som om han ikke har set noget. Man skulle ellers synes, at netop en præst måtte vide, hvad der var hans pligt at gøre i en sådan situation. Han kendte jo den hellige skrift og de ti bud. Han vidste, at han skulle elske sin næste, og han vidste, hvad det betød: det betød at han skulle tage vare på sin næstes velfærd, så langt det var lagt hen til ham.

Her er det klart, at et menneskes velfærd, ja måske et menneskes muligheder for at overleve var lagt hen til ham. Alligevel hjalp han ikke den overfaldne, men gik forbi.

På samme måde med den næste, der kom forbi, en såkaldt „levit“, hvad der betyder noget i retning af en kirketjener. Også han så den overfaldne, men gik forbi.

Hvorfor de to personer, præsten og levitten, vælger at gå forbi uden at standse op, får vi ikke at vide. Men der er fra Jesu side en barsk pointe i, at det er just er religionens folk, der ikke vil lade sig standse af et medmenneskes nød.

Den tredje person derimod standser op og tager sig af den overfaldne, og han er hverken præst eller levit. Han er ikke engang jøde, men tilhører nabofolket samaritanerne.

Samaritanerne så jøderne ned på. De betragtede dem som et andet-rangs folk. Engang langt tilbage i tiden havde samaritanerne og jøderne tilhørt samme nation og haft samme tro, men så var de to folk gradvis gledet bort fra hinanden. Det tog fart, da det gamle Israel efter glansperioden under kong David og kong Salomon blev delt i nordriget og sydriget.

Allerede spørgsmålet om helligsteder var nok til at skille parterne. Jøderne havde deres nationalhelligdom i Jerusalem, mens samaritanerne havde deres nationalhelligdom på et bjerg, der hedder Garizims bjerg.

Men nu lå der altså et menneske i vejgrøften, som behøvede hjælp. Og så viser det sig, at hvor to jøder gik forbi, der standsede samaritaneren op. Han fik medynk med den overfaldne, hedder det. Og han samler ham op, yder førstehjælp og skaffer ham ind på et herberge, hvor han kan komme til hægterne.

Hvorfor fortæller Jesus nu denne fortælling? Jo, anledningen er, at han var kommet til at diskutere med en person, som havde forstand på den hellige skrift, en såkaldt lovkyndig.

Diskussionen drejer sig om, hvem der er ens næste. Begge parter er enige om, at det gælder om at elske Gud Herren af hele sit hjerte og med hele sin sjæl og med hele sin styrke og med hele sit sind, og at elske sin næste som sig selv. Men så spørger den lovkyndige: „Hvem er så min næste?“

Det spørgsmål besvarer Jesus med et modspørgsmål, hvor han vender tingene om: „Hvem af de tre synes du var en næste for ham, der faldt blandt røvere?“ spørger han, og svaret er selvfølgelig: „Ham, der viste ham barmhjertighed“.

Der er en grund til, at Jesus vender spørgsmålet om. Og den grund er, at Jesus ikke giver ret meget for teoretiske diskussioner om, hvem der kunne tænkes at være ens næste. I det virkelige liv er det sådan, at mennesker på kryds og tværs er henvist til hinandens kærlighed og omsorg. Undertiden er et menneske i den situation, at det ligefrem er mulighederne for at overleve, der afhænger af andre mennesker. Som nu fx den mand, der var faldet blandt røvere.

Set fra hans synsvinkel var det bedøvende ligegyldigt, hvilke teorier andre mennesker gjorde sig om, hvem der kunne tænkes at blive deres næste. Hvad han havde brug for, var at nogen standsede og hjalp ham.

Martin Luther siger et sted, som jeg ynder at tage frem: „Dine gode gerninger tilhører din næste og ikke dig selv.“ Jeg synes, at fortællingen om den barmhjertige samaritaner illustrerer Luthers ord på en udmærket måde.

Den lovkyndige, der spurgte: „Hvem er så min næste?“ gik i virkeligheden ud fra, at de gode gerninger mod næsten var noget, han skulle tænke på for sin egen skyld. Han gik ud fra, at de gode gerninger tilhørte ham. Det var for at få noteret et plus i den himmelske karakterbog, at han skulle elske sin næste. Det var ikke for næstens egen skyld.

Men Jesus vender blikket mod medmennesket. Læg mærke til, at Jesus ikke siger: „Hvem af de tre valgte nu at betragte den overfaldne som sin næste?“ Nej, Jesus siger: „Hvem af de tre var en næste for den overfaldne?“

Den overfaldne bliver på den måde ikke bare et tilfælde, en patient eller en klient. Nej, den overfaldne bliver et menneske, som har brug for en hjælpende hånd fra et medmenneske.

Vi hører ikke noget om, at samaritaneren fik noteret noget plus i den himmelske karakterbog, fordi han hjalp den overfaldne. Og det var i hvert fald ikke for at få noteret et sådant plus, at han hjalp den overfaldne. Han hjalp ham, fordi han „fik medynk med ham“, som det hedder. Han handlede med andre ord af barmhjertighed.

Lignelsen om den barmhjertige samaritaner er god at få forstand af, når talen er om at elske sin næste. Eller vi skulle måske snarere sige, når talen er om at være næste for sin næste.

Samaritaneren gjorde det, der var brug for, og gjorde det som den største selvfølge af verden. Sådan er det med den ægte barmhjertighed. Der behøves ingen begrundelse for den. Den ligger lige for.

Noget andet er, at det ikke altid er lige nemt at vide, hvad det er, der skal gøres. Situationen med den overfaldne i grøften var enkel nok. Det var ligetil at finde ud af, hvad der skulle gøres, og den barmhjertige samaritaner fandt da også ud af det.

Men hvis vi nu forestiller os, at den barmhjertige samaritaner jævnlige rejser fra Jerusalem til Jeriko og ikke bare en enkelt gang oplever at finde et offer for landevejsrøvere liggende i vejkanten, men kommer ud for det den ene gang efter den anden, skal samaritaneren så bare agere den barmhjertige samaritaner den ene gang efter den anden?

Vi kan sige, det er flot, hvis samaritaneren bliver ved med at være den barmhjertige samaritaner. Og bliver ved med at have råd til at hjælpe ofrene for landevejsrøverne.

Men vi kan også forestille os, at samaritaneren på et vist tidspunkt siger: „Nu kan det være nok! Nu må der sættes en stopper for disse røvere. Jeg vil gå op til den romerske kommandant i Jerusalem og spørge, om det er meningen, at landevejsrøverne skal have frit spil på vejen mellem Jerusalem og Jeriko. Om ikke det var en opgave for den romerske kommandant at sende soldater ud for at sikre, at vejfarende i fredeligt ærinde kan færdes uden at risikere liv og lemmer?“

Der er nu blevet en politisk samaritaner ud af den barmhjertige samaritaner. Det er stadig barmhjertighed, der driver værket, men den konkrete barmhjertighed rettet mod et konkret medmenneske er nu blevet fulgt op af en forebyggende barmhjertighed, der omfatter de mennesker, som er på vej til at blive ofre for røverne – medmindre der altså gøres noget forinden.

Tingene hænger sammen. Budet „du skal elske din næste“ hænger sammen med et bud, der hedder: „du skal yde dit bidrag til, at ret og rimelighed kan herske i samfundet“.

Stadigvæk ikke for at få noteret et plus i den himmelske karakterbog, men for din næstes skyld. Eller for dine omgivers skyld. Eller for verdens skyld – selv om det kan synes så lidt, hvad jeg den enkelte kan gøre ved den store verden.

Og hvad der så iøvrigt skal gøres ved verden vil forblive samtaleemne, så længe verden står. Etik kan aldrig blive en privatsag, fordi den verden, vi lever i, aldrig kan blive en privatsag. Ethiske spørgsmål drejer sig om de udfordringer og vilkår, vi er fælles om.

Den overfaldne mand i grøften giver os anledning til at overveje, hvad det vil sige at være barmhjertig, også selvom det måske ikke ligefrem er en overfalden mand i grøften, vi kommer ud for på vores vej. Men lignelsen giver os også anledning til at overveje, hvad vi kan gøre for at hindre, at andre mennesker kommer i samme situation som den overfaldne mand. Om ikke i bogstavelig forstand, så dog på en måde, der ligner.

Vi skal kort sagt overveje, hvad det vil sige at være næste for vores næste.

Amen.